

Γρηγόριος Ε΄, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Τη 10η του αυτού μηνός μνήμη του εν Αγίοις Πατρός ημών Γρηγορίου του Ε΄,

Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως († 1821)

Ο Άγιος Γρηγόριος, κατά κόσμο Γεώργιος Αγγελόπουλος, γεννήθηκε στην Δημητσάνα το έτος 1745 από ευσεβείς και ενάρετους γονείς, τον Ιωάννη και την Ασημίνα.

Στο Βάπτισμα έλαβε το όνομα Γεώργιος. Το 1767 μετέβη στην Σμύρνη, κοντά στον θείο του εκκλησιάρχη Μελέτιο, παρακολουθώντας μαθήματα στην Ευαγγελική Σχολή. Στην συνέχεια παρακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας στην Πάτμο από τον Δανιήλ Κεραμέα.

Μετά τις σπουδές του ήλθε στην αυτοκρατορική μονή της Μεταμορφώσεως των Στροφάδων νήσων, όπου εκάρη μοναχός λαμβάνοντας το όνομα Γρηγόριος. Από εκεί τον κάλεσε ο Μητροπολίτης Σμύρνης Προκόπιος και τον χειροτόνησε αρχιδιάκονό του. Όταν αργότερα χειροτονήθηκε πρεσβύτερος, επέστρεψε στην Δημητσάνα και έδωσε 1.500 γρόσια για την στέγαση των απόρων φοιτητών. Όταν ο Προκόπιος ανέβηκε στον Οικουμενικό θρόνο (1788) τον χειροτόνησε Μητροπολίτη Σμύρνης.

Ο Άγιος Γρηγόριος μυήθηκε στην Φιλική εταιρεία από τον Ιωάννη Φαρμάκη περίπου στα μέσα του έτους 1818 στο Άγιον Όρος. «Έδειξεν ευθύς ζωηρότατον ενθουσιασμόν υπέρ του πνεύματος αυτής» και «ηυχήθη από καρδίας», για την επιτυχία του σκοπού της.

Στις 19 Αυγούστου 1785 εκλέχθηκε οικουμενικός Πατριάρχης και παρέμεινε στον πατριαρχικό θρόνο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1798. Κατά το έτος αυτό καθαιρέθηκε από την Πύλη, διότι θεωρήθηκε ανίκανος να διατηρήσει την υποταγή των Χριστιανικών λαών κάτω από τον Τουρκικό ζυγό και εξορίζεται στο Άγιον Όρος. Το 1818 κλήθηκε για τρίτη φορά στον Οικουμενικό θρόνο, στον οποίο και παρέμεινε μέχρι την ημέρα του μαρτυρικού του θανάτου.

Ο Κωνσταντίνος Κούμας αναφέρει, ότι ο Άγιος Γρηγόριος δεν ήταν μόνο «σεμνός το ήθος, λιτός την δίαιταν, ταπεινός την στολήν, ζηλωτής της πίστεως, δραστηριώτατος εις όλα τα έργα του», αλλά ήταν και «άκαμπτος εις τας ιδέας του και δεν τον έμελε διά κανέν εναντίον, όταν απεφάσιζε τίποτε». Και ο Γρηγόριος αποφάσισε.

Έταξε ως σκοπό στην ζωή του να υπηρετήσει πιστά το δούλο Γένος και να βοηθήσει με όλες τις δυνάμεις του και με την ζωή του στην απελευθέρωση από τον Τουρκικό

ζυγό. Για την πραγματοποίησι του σκοπού του χρησιμοποιούσε όλη του την διπλωματική δεξιοτεχνία.

Στην προσπάθειά του ο Εθνομάρτυρας να διασώση τον Ελληνικό πληθυσμό από την σφαγή και συγχρόνως να παραπλανήσει τον Σουλτάνο και να δώσει την ευκαιρία στους αγωνιστές να εργάζονται ανενόχλητοι, αναγκάστηκε να αφορίση τους επαναστάτες.

Συντριπτική απάντησι στους κατήγορους του Γρηγορίου θα δώσει ο Αλέξανδρος Υψηλάντης με τις οδηγίες, που έστειλε από το Κισνόβιο της Βεσσαραβίας στους αρχηγούς της Πελοποννήσου: «Ο μεν Πατριάρχης βιαζόμενος παρά της Πόρτας σας στέλλει αφοριστικό και εξάρχους, παρακινώντας σας να ενωθήτε με την Πόρταν. Εσείς όμως να θεωρήτε ταύτα ως άκυρα, καθόσον γίνοντα με βίαν και δυναστείαν και άνευ θελήσεως του Πατριάρχου». «Ας μην λησμονήσωμεν, ότι υπάρχουν περιστάσεις καθ' ας απαιτούνται θυσίαι μεγαλύτεραι και αυτής της θυσίας της ζωής και ότι ενίοτε η μαρτυρική ζωή είναι πικρότερον, αλλά πλέον επιβεβλημένον καθήκον και αυτού του μαρτυρικού θανάτου. Και αυτήν την υπερτάτην θυσίαν προσέφερεν ο αοίδιμος Πατριάρχης, όστις συνησθάνθη συναίσθημα πικρότερον και αυτού του θανάτου, όταν θυσιάζων πάντα εγωισμόν και αποβλέπων εις το αληθινόν συμφέρον, ηναγκάσθη να θέση την υπογραφήν του κάτωθι εγγράφου καταδικάζοντας το κίνημα, υπέρ της επιτυχίας του οποίου ολοψύχως ηύχετο και ηργάζετο. Υπογράφων, απεμάκρυνε τας υπονοίας της Πύλης περί συμμετοχής εις το κίνημα επισήμων κύκλων, μη υπογράφων, θα επεβεβαίουν τας υπονοίας, ότε δεινή επιπίπτουσα η τιμωρία του τυράννου κατά των βυρσοδομούντων, θα ενέκρου το κίνημα πριν ή εκραγή. Άλλως ο αοίδιμος Πατριάρχης μετά θαυμαστής εγκαρτερήσεως υπέστη το μαρτύριον, όταν επέστη το μαρτύριον, όταν επέστη η ώρα, καίτοι ηδύνατο να σωθή διά της φυγής».

Είναι χαρακτηριστική η επιστολή που έστειλε ο Άγιος Γρηγόριος στις 26 Δεκεμβρίου 1820 στον Επίσκοπο Σαλώνων Ησαΐα και πολύτιμη από ιστορική άποψι, διότι αποδεικνύει πως ο Εθνομάρτυρας παρακολουθούσε όλα, όσα συνέβαιναν στην Ελλάδα, σε όλες του τις λεπτομέρειες και τις προετοιμασίες για την επανάστασι: «Αμφοτέρας τας τιμίας επιστολάς, διά του αγαθού Φούντα Γαλαξειδιώτου, ασφαλώς εδεξάμην και τους εν αυταίς τιμίους λόγους έγνων. Εχεμυθείας, αδελφέ, μεγίστη χρεία και προφύλαξις περί παν διάβημα, οι γαρ χρόνοι πονηροί είσι και εν ταις φιλοπατριώταις εστί και μοχθηρών ζύμη, αφ' ης ως από ψωραλέου προβάτου φυλάττεσθε. Κακόν γαρ πολλοί μηχανώνται διά το της φιλοπλουτίας έγκλημα. Διό την αγαθήν μερίδα εξελέξω κοινολογών μοι εμπιστευομένοις πατριώταις, τα εχεμυθείας δεόμενα. Οι Γαλαξειδιώται, ους επιστέλλεις μοι συνεχώς, πεφροντισμένως ενεργούσι, και αφ' ων έγνω αδύνατον αντί παντός τιμίου ουδ'

ελάχιστον λόγον έρκος οδόντων φυγείν. Ου μόνον τα σα, αλλά και τα των εν Μορέα αδελφών γράμματα κομίζουσί μοι. Η του Παπανδρέα πράξις πατριωτική μεν τοις γινώσκουσι τα μύχια, κατακρίνουσι δε οι μη ειδότες τον άνδρα. Κρυφά υπερασπίζου αυτόν, εν φανερώ δε άγνοιαν υποκρίνου, έστι δ' ότε και επίκρινε τοις θεοσεβέσιν αδελφοίς και αλλοφύλοις. Ίδια πράυνον τον Βεζύρην λόγοις και υπόσχεσεσιν, αλλά μη παραδοθήτω εις λέοντος στόμα. Άσπασον ουν ταις εμαίς ευχαίς τους ανδρείους αδελφούς, προτρέπων εις κρυψίνοιαν διά τον φόβον των Ιουδαίων. Ανδρωθήτωσαν ώσπερ λέοντες και η ευλογία του Κυρίου κρατύνει αυτούς, εγγύς δ' έστι του Σωτήρος το Πάσχα. Αι ευχαί της εμής μετριότητος επί της κεφαλής σου, αδελφέ μου Ησαΐα. Γεωργοί ακαμάτως και όλβια γεώργια δώσοι σοι ο Πανύψιστος».

Ο Άγιος Γρηγόριος συνιστούσε τον αγώνα για την ελευθερία και τον ενίσχυε με κάθε μέσο. Ήταν αποφασισμένος να θυσιασθή για την Πατρίδα. «Χρεωστούμεν», έλεγε, «να ποιμαίνωμεν καλώς τα ποιμνιά μας και χρείας τυχούσης να κάμωμεν, όπως έκαμεν ο Ιησούς δι' ημάς διά να μας σώση.....»

Σε επιστολή, που έστειλε προς τον Παλαιών Πατρών Γερμανό, έγγραφε: «Συλλειτουργέ εν Χριστώ και λίαν αγαπητέ αδελφέ. Έλαβον την από 20 Απριλίου επιστολήν σου. Η απόφασίς μου περί μελετωμένης ανορθώσεως «σχολής» της φιλτάτης πατρίδος είναι τοιαύτη, ως η ιδική σας. Όπως θέλης μάθει και παρά του ιδίου. Το κιβώτιον του ελέους πρέπει να εμψυχωθή. Και την βουλήν του Κυρίου ανθρώπιναι δυνάμεις δεν δύνανται να την μεταβάλουν. Γενηθήτω το θέλημά Του».

Κάτω από την λέξι «σχολήν» υπονοούσαν την Ελληνική Επανάστασι. Οι Φιλικοί μάλιστα ωνόμασαν επιστάτες της σχολής τον Οικουμενικό Πατριάρχη Γρηγόριο και τον Πατριάρχη Ιεροσολύμων Πολύκαρπο.

Όταν σε μία συνεδρίασι της Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ο Μητροπολίτης Δέρκων Γρηγόριος προέτρεψε τον Πατριάρχη να μεταβούν στην Πελοπόννησο, για να τεθούν επικεφαλής της Επαναστάσεως, ο Γρηγόριος ο Ε' απάντησε: «Και εγώ ως κεφαλή του Έθνους και υμείς ως Σύνοδος οφείλομεν να αποθάνωμεν διά την κοινήν σωτηρίαν. Ο θάνατος ημών θα δώση δικαίωμα εις την Χριστιανοσύνην να υπε- ρασπίση το Έθνος εναντίον του τυράννου. Αλλ' αν υπάγωμεν ημείς να θαρρύνωμεν την Επανάστασιν, τότε θα δικαιώσωμεν τον Σουλτάνον αποφασίσαντα να εξολοθρεύση όλον το Έθνος».

Όταν μερικοί προσπάθησαν να τον πείσουν να φύγη από την Κωνσταντινούπολι και να σώση τον εαυτό του, ο καλός ποιμένας απάντησε: «Με προτρέπετε εις φυγήν. Μάχαιρα θα διέλθη τας ρύμας της Κωνσταντινουπόλεως και λοιπών πόλεων των χριστιανικών επαρχιών. Υμείς επιθυμείτε όπως εγώ μεταμφιεζόμενος καταφύγω

εις πλοίον ή κλεισθώ εν οικία οιουδήποτε ευεργετικού υμών Πρεσβευτού, να ακούω δε εκείθεν πως οι δήμιοι κατακρεουργούσι τον χηρεύοντα λαόν. Ουχί! Εγώ διά τούτο είμαι Πατριάρχης, όπως σώσω το Έθνος μου, ουχί δε όπως θα θεωρήσωσιν αδιαφόρως ότι η πίστις αυτών εξυβρίσθη εν τω προσώπω μου. Οι Έλληνες, οι άνδρες της μάχης, θα μάχωνται μετά μεγαλυτέρας μανίας, όπερ συχνάκις δωρείται την νίκην. Εις τούτο είμαι πεπεισμένος. Βλέπετε μεθ' υπομονής εις ό,τι και αν μου συμβή. Σήμερον (Κυριακή των Βαΐων) θα φάγωμεν ιχθείς, αλλά μετά τινας ημέρας και ίσως και τούτην την εβδομάδα οι ιχθείς θα μας φάγωσιν... Ναι, ας μη γίνω χλεύασμα των ζώντων. Δεν θα ανεχθώ ώστε εις τας οδούς της Οδησού, της Κερκύρας και της Αγκώνος διερχόμενον εν μέσω των αγυιών να με δακτυλοδεικτώσι λέγοντες: «Ιδού έρχεται ο φονεύς Πατριάρχης». Αν το Έθνος μου σωθή και θριαμβεύση, τότε πέποιθα θα μου αποδώση θυμίαμα επαίνου και τιμών, διότι εξεπλήρωσα το χρέος μου... Υπάγω όπου με καλεί ο νους μου, ο μέγας κλήρος του Έθνους και ο Πατήρ ο ουράνιος, ο μάρτυς των ανθρωπίνων πράξεων».

Ο Γρηγόριος ο Ε΄, ο φλογερός αυτός Ιεράρχης, ακολούθησε τον δρόμο του. Σάρκωσε ολόκληρο το υπόδουλο Γένος. Επωμίσθηκε τον σταυρό του. Ανέβηκε τον Γολγοθά του.

Την Κυριακή του Πάσχα 10 Απριλίου τέλεσε με μεγαλοπρέπεια την Αναστάσιμη θεία Λειτουργία. Στο τέλος του επιβεβαίωσαν την επανάστασι στην Πελοπόννησο. Τότε είπε· «Νυν και αεί γεννηθήτω το θέλημα Κυρίου!».

Την 10η πρωινή της Κυριακής μετέβη στο Πατριαρχείο ο Μ. Διερμηνέας της Πύλης και λίγες ώρες αργότερα του ανήγγειλαν την έκπτωσί του. Τότε δέχθηκε ραπίσματα, χλευασμούς, εμπτυσμούς και τέλος τον θάνατο με απαγχονισμό. Μπροστά στο Πατριαρχείο, την ημέρα του Πάσχα του 1821 οι Τούρκοι κρέμασαν τον Πατριάρχη.

Στο έγγραφο της καταδίκης του (τουρκιστί «γιαφτάς»), αναφέρεται η αιτία του απαγχονισμού του: «....Αλλ' ο άπιστος πατριάρχης των Ελλήνων... εξ αιτίας της διαφθοράς της καρδιάς του, όχι μόνον δεν ειδοποίησεν ουδ' επαίδευσε τους απατηθέντας, αλλά καθ' όλα τα φαινόμενα ήτο και αυτός, ως αρχηγός, μυστικός συμμετοχος της Επαναστάσεως... αντί να δαμάση τους αποστάτας και δώση πρώτος το παράδειγμα της εις τα καθήκοντα επιστροφής των, ο άπιστος ούτος έγινεν ο πρωταίτιος όλων των αναφυσισών ταραχών.

Είμεθα πληροφορημένοι, ότι εγεννήθη εν Πελοποννήσω και ότι είναι συνένοχος όλως των αταξιών, όσας οι αποπλανηθέντες ραγιάδες έπραξαν κατά την επαρχίαν Καλαβρύτων...

Επειδή πανταχόθεν εβεβαιώθημεν περί της προδοσίας του όχι μόνον εις βλάβην της υψηλής Πύλης, αλλά και εις όλεθρον αυτού του έθνους του, ανάγκη ήτο να λείψη ο άνθρωπος ούτος από του προσώπου της γης και διά τούτο εκρεμάσθη προς σωφρονισμόν των άλλων».

Ένα χρόνο μετά τον απαγχονισμό και την μεταφορά του τιμίου λειψάνου του από τον πλοίαρχο Μ. Σκλάβο στην Οδησό της Ρωσίας, ο Ζακυνθινός ιερωμένος Οικονόμος Νικόλαος Κοκκίνης, μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Ζακύνθου, εφημέριος τότε του παλαίφατου ναού της Οδηγήτριας και φλογερώτατος Φιλικός, ευαισθητοποιημένος από την θυσία του Πατριάρχη, συνθέτει Ακολουθία προς τιμήν του νέου Ιερομάρτυρα, κάτι που αποδεικνύει περίτρανα, ότι ο Άγιος Γρηγόριος στην συνείδησι του Γένους κατέκτησε αμέσως με το τίμιο αίμα του θέσι Αγίου.

Το 1871 η Εκκλησία της Ελλάδος θεώρησε επιβεβλημένο να μετακομίση το τίμιο λείψανό του από την Οδησό στην απελεύθερη Αθήνα. Για τον σκοπό αυτό συστάθηκε Επιτροπή, στην οποία συμμετείχαν ο Αρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Νικόλαος Β΄ ο Κατραμής και ο Αρχιμανδρίτης Αβέρκιος Λ. Λαμπίρης, Α΄ γραμματεύς της Ιεράς Συνόδου. Στην Οδησό απεδόθησαν από τα μέλη της Επιτροπής και τους εκεί ομόδοξους τιμές Αγίου στο ιερό λείψανο του Αγίου Γρηγορίου. Κατά την Παννυχίδα μάλιστα, που τελέσθηκε εκεί, κατά την ημέρα της μνήμης του, «εξεφώνησεν από άμβωνος, κατ' επίμονον των ομογενών απαίτησιν, λογύδιον ο Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος Ζακύνθου». Το ιερό λείψανο έφθασε στην Αθήνα την 25η Απριλίου 1871, όπου οι Αθηναίοι του επεφύλαξαν πάνδημη υποδοχή. Με κατάνυξι και αγαλλίασι τοποθετήθηκε στον Καθεδρικό Ναό του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, όπου φυλάσσεται μέχρι σήμερα σε περίβλεπτη λάρνακα.

Στις 10 Απριλίου 1921 ανακηρύχθηκε Άγιος από την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος.